

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

CHAPTER 1

ACTUAL ISSUES OF THE HIGHER EDUCATION

УДК 37.015.31

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-10-16

Олена Леонтіївна Кононко,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя,
e-mail: kononko11@ukr.net

АУТОПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ: СУТЬ, ТИПОЛОГІЯ, СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовано концептуальний підхід до вивчення аутопсихологічної компетентності як особистісного феномену; визначено зміст та структуру провідної категорії; схарактеризовано критерії, показники та авторську типологію аутопсихологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів; окреслено стратегію оптимізації освітнього процесу вищого навчального закладу з метою розвитку в студентської молоді адекватного Я-образу, ціннісного самоставлення, саморегуляції життєдіяльності та реалізації свого особистісного потенціалу.

Ключові слова: особистість, компетентність, особистісна компетентність, аутопсихологічна компетентність, персоналізація, персоніфікація.

Постановка проблеми. Проблема розвитку особистості майбутнього педагога є однією з актуальних. Вона віддзеркалює потреби сучасності: розбудова громадянського суспільства і національної державності, демократизація суспільних відносин, трансформація системи цінностей обумовлюють необхідність розвитку свідомого, відповідального, самодостатнього фахівця. Як зазначає В. Кремень, лише справжня, високорозвинена особистість, яка реалізує свій потенціал, здатна змінювати старі стереотипи, утверджувати нові форми ставлення до світу та себе, виявляти творчу активність. Як найвища інстанція, особистість координує всю психічну діяльність, визначає своє індивідуальне та соціальне обличчя, зумовлює характер інтерпретації та узагальнення життєвого досвіду [4, с. 4].

Проголошення особистісно-орієнтованого підходу основним напрямом державної політики, а освіти процесом, спрямованим на розширення можливостей компетентного вибору особистістю свого життєвого шляху і на її саморозвиток, вихідною точкою аналізу та оцінювання педагогічної системи вважаємо *критерії благополуччя і розвитку людини як особистості*. Отже, набувають актуальності такі психолого-педагогічні аспекти, як вияв реального впливу певної педагогічної практики на особистість, її зростання, на те, якою ціною досягаються нею освітні результати, вони сприяють чи шкодять психічному та особистісному розвитку [1, с. 8–9].

У контексті сказаного одним з найважливіших аспектів дослідження процесу особистісного зростання майбутніх вихователів є розвиток у них аутопсихологічної компетентності – здатності самовизначатися, реалізовувати свій природний потенціал, зберігати внутрішню стабільність в екстремальних умовах, успішно адаптуватися до плінних умов сучасного життя. Це вможливить побудову ефективної моделі її розвитку у вищому навчальному закладі педагогічного профілю, розроблення психолого-педагогічних умов та методів оптимізації освітнього процесу з метою розширення простору інтраіндивідуальної та інтеріндивідуальної активності суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема особистісної готовності майбутнього вихователя дошкільного закладу до професійної діяльності є однією з актуальних для педагогічної психології. Розгортаючи своє дослідження, ми апелювали до наукового доробку багатьох вітчизняних психологів та педагогів, зокрема Г. Балла, І. Зязюна, Н. Ничкало, В. Рибалки, С. Сисоєвої та інших [8]. Зокрема, О. Лівшун акцентує увагу на важливості формування такої значущої складової професійної та особистісної компетентності майбутнього фахівця, як технологічна [5].

Отже, **метою** статті є теоретичне дослідження суті та типології аутопсихологічної компетентності

майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед багатьох аспектів проблеми особистісної компетентності випускника закладу вищої освіти педагогічної спрямованості одним із актуальних є питання розвитку аутопсихологічної компетентності. Поняття «аутопсихологічна компетентність» розроблене низкою сучасних психологів, зокрема В. Агаповою, А. Деркачем, І. Єлшиною, В. Лешиним, А. Марковою, Л. Мітіною, О. Ситниковим, Л. Степногою. Вказані фахівці кваліфікують *аутопсихологічну компетентність* як готовність і здатність особистості до цілеспрямованої роботи зі зміни своїх рис та поведінкових характеристик, розвитку та використання власних ресурсів, створення для цього сприятливого середовища [2; 10].

Як зазначає А. Деркач, аутопсихологічна компетентність відіграє значну роль у розвитку індивідуальності людини, актуалізує її внутрішній психологічний потенціал, сприяє розвитку індивідуального стилю діяльності, креативності, уміння виходити з кризових ситуацій та підтримувати своє психологічне здоров'я, формувати ефективні стратегії організації свого життєвого шляху [1].

У контексті досліджуваної проблеми видається важливим науковий доробок А. Деркача, Н. Кузьміної, Л. Степанової, Б. Нарушак, Т. Щербакової, Ю. Казакова, А. Радущинського, А. Маслоу, К. Роджерса щодо важливості реалізації комплексного підходу до вивчення феномену аутопсихологічної компетентності на різних етапах онтогенезу. Одним з найважливіших завдань розв'язання означеної наукової проблеми фахівцями визначено інтеграцію особистістю усіх знань про себе в особисту ідентичність.

Специфіка нашого дослідження потребувала розкриття таких аспектів проблеми аутопсихологічної компетентності, як персоніфікація та персоналізація. Традиційно психологи розглядали основні процеси становлення суб'єкта – *персоналізацію, індивідуалізацію* (О. Асмолов, В. Давидов, А. Петровський, В. Петровський) через прагнення *бути особистістю*. У той же час уведено в психологію поняття *самоактуалізації, персоніфікації* (К. Юнг, А. Маслоу, К. Роджерс, О. Орлов) фіксують увагу на прагненні суб'єкта життєдіяльності *бути самим собою*.

Ми приєднуємося до думки А. Петровського та В. Петровського, які під персоніфікацією та персоналізацією розуміють, з одного боку, *процеси розвитку особистості*, з іншого – *різні форми її становлення*. Особистість кваліфікується вказаними фахівцями як *системна якість* індивіда, яка певним чином співвідноситься з соціумом. Вони акцентують увагу на *особистісному аспекті буття індивіда* (уявлення про особистість в її індивідуальних характеристиках, відмінностях) та *його зв'язках із соціумом* (спосіб розуміння особистості через її представленість в життєдіяльності інших людей) [7].

Одним із важливих аспектів дослідження проблеми розвитку особистості майбутнього вихователя взагалі, її аутопсихологічної компетентності зокрема, є питання *самореалізації*. Як зазначають Л. Коростильова, Ю. Репецкий, І. Семенов, хоча вказаним поняттям оперує чимало психологів, проте чіткого його визначення, однозначного тлумачення у вітчизняній літературі практично не існує. До самореалізації вказані автори підходить як до невід'ємного атрибута саморозвитку особистості [9].

Указані вище психологи кваліфікують самореалізацію як цілісне явище, що проявляється в усіх основних сферах життєдіяльності взагалі, у професійній зокрема. Авторами виділені детермінанти та основні бар'єри саморозвитку та самореалізації особистості у професійній сфері. Під самореалізацією психологи розуміють процес здійснення можливостей розвитку «Я» завдяки власним зусиллям, співдіяльності та співтворчості з іншими людьми; розкриття особистісного потенціалу. Критеріями самореалізації особистості Л. Коростильова визначає *продуктивність* як об'єктивну і *задоволеність* як суб'єктивну характеристики вказаного процесу. До психологічних механізмів повноцінної самореалізації віднесено інтеріоризацію, рефлексію, ідентифікацію, екстеріоризацію [6].

Досліджуючи феномен аутопсихологічної компетентності, ми базуємося на узагальненнях фахівців, які відзначають, що майбутні вихователі – це студенти юнацького віку, важливими особливостями яких є прагнення до саморозвитку, засноване на свідомому інтегративному ставленні до себе; здатність до самоаналізу, самоорганізації своєї життєдіяльності, критичності та самокритичності; потреба у високому соціальному статусі, особистісному та професійному самовизначенні. Паралельно з цим у сучасній молоді зафіксовано зростання прагматичних орієнтацій, переважання матеріальних цінностей над духовними, зниження активності в аналітичній роботі, бажання отримати готову інформацію, формалізація взаємин з оточуючими, домінування ділових контактів над особистісними взаєминами. Усе сказане актуалізує важливість дослідження аутопсихологічної компетентності сучасної молоді як особистісного феномену.

Як засвідчує аналіз психолого-педагогічних джерел, по-перше, проблема аутопсихологічної компетентності *недостатньо розроблена* як теоретично, так і не розв'язана експериментально; по-друге, до сьогодні існує дефіцит експериментальних досліджень вказаного напрямку, які реалізують *системний підхід* до цього складного явища; по-третє, питання розвитку *аутопсихологічної компетентності майбутніх*

вихователів дошкільних закладів не було предметом уваги вітчизняних психологів. Усе це зумовлює необхідність реалізувати комплексний підхід до вказаної проблеми; уточнити концептуальні засади, зміст та структуру досліджуваного феномену; визначити критерії та показники його розвитку в сучасній студентській молоді; розробити типологію аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців вказаної категорії.

Мета статті: теоретично обґрунтувати комплексний підхід до вивчення феномену аутопсихологічної компетентності майбутніх вихователів, розробити її типологію, визначити особливості та стратегію розвитку.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні кваліфікуємо майбутнього педагога як суб'єкта життя, який активно втілює сутність у своїй життєдіяльності (К. Абульханова-Славська, Д. Ісаєв, С. Пантелєєв, В. Слободчиков, В. Татенко). У контексті такого підходу звертаємося до вивчення феномену аутопсихологічної компетентності як важливої складової готовності випускника закладу вищої освіти педагогічного профілю до роботи в якості вихователя.

Досліджуючи особливості процесу розвитку особистості студентської молоді, оперуємо поняттями «персоналізація» та «персоніфікація», через які реалізуються різні й водночас сутнісні її потреби. Процес *персоналізації* втілює реалізацію нею потреби і здатності *бути особистістю* (О. Асмолов, В. Давидов, А. Петровський, В. Петровський), а *персоніфікації* – *бути самими собою* (А. Маслоу, К. Роджерс, К. Юнг, О. Орлов).

Застосовуючи у своєму дослідженні термін «персоналізація», виходимо з розуміння, що він має на меті врівноважити за змістом поняття «соціалізація», схарактеризувати рух процесу розвитку особистості від індивіда до соціуму, її прагнення продовжити себе в інших людях, позначитися на їхньому житті, *трансливати себе світу*. Під процесом «персоніфікації» розуміємо прояв студентською молоддю своєї *сутності, самості, внутрішнього «Я»*.

З огляду на те, що базовими у дослідженні є поняття «особистість» та «компетентність», конкретизуємо наше розуміння кожного з них. *Особистістю* вважаємо студента як соціальну особу зі своїми індивідуальними особливостями, здатну відповідально самовизначатися серед інших та ціннісно ставитися до світу і самої себе. Під поняттям *компетентність* розуміємо інтегральну характеристику особистості, яка засвідчується системою її життєво важливих знань, практичних умінь, навичок, звичок, установок, базових якостей і спричиняє адекватну й доцільну поведінку не лише у знайомих, але й нових життєвих ситуаціях.

Базуючись на існуючому доробку провідних психологів, у дослідженні кваліфікуємо **аутопсихологічну компетентність як особистісний інтеграл**, єдність адекватного Я-образу, ціннісного самоставлення, здатності до саморегуляції та повноцінної реалізації свого потенціалу. Ми виходимо з розуміння, що аутопсихологічна компетентність як особистісний інтеграл реалізується за двома векторами:

- *внутрішнім* (розширення та поглиблення самосвідомості);
- *зовнішнім* (самовизначення, самореалізація, саморозвиток, самозбереження, самовдосконалення);

Відповідно до означених концептуальних засад дослідження спрямовувалося на вивчення особливостей розвитку в майбутніх вихователів дошкільних закладів Я-образу (самопізнання), ціннісного самоставлення (позитивно емоційно забарвленого), здатності до самоконтролю та саморегуляції поведінки й реалізації свого потенціалу – особистісного і професійного. Вони виступали критеріями оцінювання характеру та міри розвитку в студентській молоді аутопсихологічної компетентності.

Характеризуючи типи аутопсихологічної компетентності, ми так кваліфікували кожний із вказаних вище критеріїв:

1. *Я-образ* – система знань про себе, організована за такими конструктами: здібності (загальні та спеціальні); риси характеру; емоційні та морально-соціальні якості; поведінкові характеристики. У протоколах фіксується міра їх *реалістичності, адекватності, повноти*.

2. *Ціннісне самоставлення* – цілісне емоційне, позитивно забарвлене ставлення до себе, яке проявляється, з одного боку, в *адекватній та життєдайній самооцінці*, з іншого – у *самоприйнятті* (самоідентифікації, симпатії, самоповазі). Їх збалансованість засвідчує особистісну компетентність.

3. *Саморегуляція* – довільне й усвідомлене управління своїм станом та діями задля досягнення мети; узгодження свого внутрішнього світу із зовнішньою поведінкою і вимогами конкретної ситуації.

4. *Самореалізація* – об'єктивація свого внутрішнього світу назовні; задіяння своїх можливостей завдяки власним зусиллям та співтворчості з іншими; втілення у діяльності свого особистісного потенціалу, здібностей, планів, установок.

У таблиці конкретизовано критерії та показники досліджуваного явища.

Таблиця 1

**Критерії та показники міри розвитку в майбутніх вихователів
аутопсихологічної компетентності**

КРИТЕРІЇ	ПОКАЗНИКИ
Я-образ	Інтерес до себе, уміння спостерігати за собою, аналізувати, порівнювати себе із значущими іншими; здатність зосередитися на своєму внутрішньому житті (думках, переживаннях, намірах, ідеалах) та зовнішніх проявах (поведінці, вчинках, якостях, результатах діяльності); знання своїх чеснот і вад; реалістичність, адекватність, повнота знань про світ та себе; комплекс візуальних, аудіальних, тактильних, нюхових, смакових образів «Я»; вербалізація знань про себе.
Ціннісне самоставлення	Сформованість адекватної, позитивно забарвленої самооцінки; довіра до своїх можливостей; життєдайний рівень домагань, адекватна самооцінка вміння співвіднести свої бажання з можливостями; мотивація досягнення; самоповага та повага до інших, почуття власної гідності.
Саморегуляція	Здатність за власною ініціативою вносити корективи у свою поведінку, вчинки, результати діяльності; уміння відмовитися від непродуктивних дій, визнати та виправити помилки; спроможність утриматися від негативних емоційних, вербальних та дієвих проявів.
Самореалізація	Відкритість світу; потреба та вміння поводитися самостійно, виявляти креативність, репрезентувати іншим свої можливості, самовиражатися у соціально прийнятний спосіб; здатність підтримати себе у складних ситуаціях, подолати труднощі на шляху до мети; вміння захиститися від негативного зовнішнього тиску.

Визначаючи типи аутопсихологічної компетентності майбутніх вихователів, ми орієнтуємося на подані вище критерії й показники та беремо до уваги *інтенсивність, модальність, стабільність* зазначених проявів та їх *збалансованість* між собою. На основі авторського підходу визначено чотири типи аутопсихологічної компетентності майбутніх вихователів: *продуктивно-персоналізований, фрагментарно-персоналізований, дисгармонійно-персоналізований, деперсоналізовано-репродуктивний*. Деталізуємо кожний.

До *продуктивно-персоналізованого* типу належать особистісно компетентні студенти. Вони володіють системою реалістичних, адекватних та достатньо повних знань про себе, своє місце у світі, загальні та спеціальні здібності, риси характеру, особистісні якості, стиль поведінки та діяльності. Майбутні педагоги даної категорії довіряють своїм можливостям, характеризуються адекватною самооцінкою, ідентифікують себе, ставляться до себе з симпатією, цінують власні чесноти, переживають з приводу своїх вад, вирізняються самоповагою, проявляють почуття власної гідності. Ці студенти свідомо контролюють та регулюють свою поведінку; співвідносять думки, переживання, наміри з соціальними нормами та вимогами й умовами конкретної ситуації; утримуються від прояву негативних емоцій та агресивних дій. Вони самостійні, креативні, характеризуються мотивацією досягнення; посідають високий статус у групі однолітків, уміють репрезентувати свої можливості іншим; самовиражаються у соціально прийнятний спосіб; вирізняються лідерськими якостями; підтримують себе у складній ситуації; чинять опір негативним зовнішнім впливам; прагнуть самовдосконалення. Спілкуючись з такими самими партнерами, активно взаємодіють; слабшим за себе – допомагають. *Задоволені собою і життям.*

Фрагментарно-персоналізований тип становлять студенти, для яких важливі процеси персоналізації та персоніфікації, проте їм притаманна нестійкість проявів свідомості та поведінки. Їхні знання про себе (зовнішність, здібності, якості, риси характеру, стиль поведінки) реалістичні, адекватні, але досить фрагментарні й недостатньо обґрунтовані. Ці студенти позитивно ставляться до себе, радіють своїм чеснотам, засмучуються з приводу недоліків; поважають себе; вирізняються адекватною, проте недостатньо впевненою самооцінкою; відчувають гордість за свої досягнення, але водночас потребують їх схвалення значущими іншими. Саморегуляція поведінки та діяльності розвинена, проте недосконала; утримання від негативних проявів дається їм нелегко; у складних ситуаціях час від часу доводиться їм нагадувати про

необхідність контролювати дії та співвідносити їх з умовами та вимогами конкретної ситуації. Прояви самостійності ситуативні, залежать від змісту виконуваної роботи, інтересу, емоційного стану, авторитетності експерта. Схильні до творчості, проте уникають ризику, тому задовольняються частковим удосконаленням зразка. Самовиражаються в улюблених видах діяльності, обережно поведуться у невизначених ситуаціях, потребують зовнішньої допомоги. Спілкуючись із сильнішими за себе, підкоряються; зі слабшими – активно взаємодіють. *Задоволені життям більше, ніж собою.*

До складу **дисгармонійно-персоналізованого** типу належать майбутні вихователі егоцентричної спрямованості, демонстративного типу особистості. Вони володіють у цілому реалістичними, проте недостатньо адекватними й досить клаптевими знаннями про своє фізичне, психічне та соціальне «Я»; орієнтація у зовнішніх проявах переважає над аналізом та оцінкою свого внутрішнього життя. Переоцінюють свої можливості; вирізняються високим рівнем домагань та неадекватною самооцінкою, намагаються досягти успіху за будь-яку ціну, демонструють іншим щонайменші успіхи та вдалі результати діяльності; потребують визнання значущими іншими. Самоконтроль та саморегуляція розвинені недостатньо, внаслідок чого вони самовиражаються, як правило, у соціально неприйнятний спосіб – поведуться агресивно, нахабно, хитрують, можуть підвести однокласників. На початку діяльності завжди активні, ініціативні, незалежні; під час зіткнення з труднощами нервують, звинувачують інших, шукають обхідних шляхів. Сильніших за себе сприймають як конкурентів, ставляться недоброзичливо; слабших за себе ігнорують. *Задоволені собою, незадоволені життям.*

Майбутні вихователі, віднесені до **деперсоналізовано-репродуктивного** типу, характеризуються закритістю від світу, деформованою особистісною компетентністю, відсутністю прагнення реалізувати свій потенціал, невмінням бути самими собою. Їхні знання про себе недостатньо реалістичні й адекватні, несистематизовані, клаптеві, надміру схематичні. Інформація про свій внутрішній світ збіднена, невизначена. Зовнішня активність спрямована не на досягнення успіху, а на уникнення неспіху. Самооцінка неадекватна, занижена; рівень домагань низький; беруться лише за виконання легких і знайомих видів робіт, уникають ризику; надають перевагу відтворенню засвоєного матеріалу або зразка. Обізнані краще із своїми недоліками і вадами, ніж з чеснотами. Саморегуляція розвинена недостатньо; поведінка та продуктивність діяльності значною мірою залежать від зовнішньої допомоги та керівництва. Зіткнення з труднощами гальмує активність, продукує бажання зайнятися чимось іншим, залишити роботу незавершеною. Реалізується у тих видах діяльності, які вдаються найкраще; самовиражається у спілкуванні з сильнішими за себе покорою, виконанням доступних доручень, слухняністю; зі слабшими – у соціально неприйнятний спосіб (ображають, насміхаються, відмовляють у прихильності й довірі). *Незадоволені собою і життям.*

Визначаючи стратегію розвитку в майбутніх вихователів дошкільного закладу аутопсихологічної компетентності, ми виходили з розуміння, що цей процес передбачає вдосконалення та закріплення знань, умінь та навичок самопізнання, ціннісного самоставлення, самовизначення, саморегуляції, самовираження, самопідтримки, саморозвитку; перетворення останніх на пріоритетні цінності особистості; зміну майбутніми вихователями свого внутрішнього емоційного стану.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аутопсихологічна компетентність майбутнього вихователя дошкільного закладу засвідчує готовність випускника закладу вищої освіти педагогічного профілю до роботи в якості вихователя закладу дошкільної освіти. Аутопсихологічна компетентність є особистісним інтегралом, єдністю адекватного Я-образу, ціннісного самоставлення, розвиненої саморегуляції та повноцінної реалізації свого потенціалу. Визначено чотири типи аутопсихологічної компетентності студентської молоді: продуктивно-персоналізований, фрагментарно-персоналізований, дисгармонійно-персоналізований, деперсоналізовано-репродуктивний, представники яких вирізнялися між собою інтенсивністю, модальністю, стійкістю та збалансованістю означених вище проявів. Сформованість у майбутніх вихователів аутопсихологічної компетентності засвідчується продуктивністю їхньої життєдіяльності та задоволеністю нею.

До перспективних напрямів, що вимагають подальшої поглибленої теоретико-експериментальної роботи, можна віднести: створення моделі ефективного розвитку в майбутніх вихователів аутопсихологічної компетентності; визначення психологічних механізмів та педагогічних умов оптимізації освітнього процесу із вказаного напрямку; розроблення сучасних технологій розвитку в студентської молоді умінь аналізувати, інтегрувати та об'єктивно оцінювати знання про себе; поважати себе за чесноти й досягнення; регулювати власну поведінку та діяльність; реалізовувати свій особистісний та професійний потенціал.

Список використаних джерел та літератури

1. Братченко С. Л. Введение в гуманитарную экспертизу образования (психологические аспекты) / С. Л. Братченко. – М. : Смысл, 1999. – 137 с.
2. Гусева А. С. Развитие аутопсихологических способностей личности. Методы и технологии / А. С. Гусева, В. В. Лешин. – М. : РАГС, 2000. – 116 с.

3. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Акмеология. Основы управленческой деятельности / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 2000. – 536 с.
4. Кремень В. Г. Особистість в освітній системі / В. Г. Кремень // Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти : матеріали методологічного семінару АПН України 16 грудня 2004 р. / За ред. С. Д. Максименка. – К, 2005. – С. 3–17.
5. Лівшун О. В. Формування особистісної готовності вчителя технологій до професійної діяльності / О. В. Лівшун // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – Хмельницький, 2015. – Випуск 2. – С. 177–185.
6. Пантелеев С. Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантелеев. – М. : Изд-во Московского университета, 1991. – 110 с.
7. Петровский А. В. Индивид и его потребность «быть личностью» / А. В. Петровский, В. А. Петровский // Вопросы философии. – 1982. – №. 3. – С. 44–53.
8. Проблеми трудової і професійної підготовки / Г. О. Балл, П. С. Перепелиця, В. В. Рибалка : навч. посібник. – К. : Наукова думка, 2000. – 188 с.
9. Семенов И. Н. Самореализация личности как субъекта жизнедеятельности / И. Н. Семенов, Ю. А. Репецкий // Основы общей и прикладной акмеологии / За редакцією А. А. Деркача. – М. : РАГС. – 1994. – С. 203–114.
10. Степнова Л. А. Психолого-акмеологическая концепция развития аутопсихологической компетентности личности / Л. А. Степанова. – М. : Эдельвейс, 1999. – 88 с.

Елена Леонтьевна Кононко,
доктор психологических наук, профессор,
заведующая кафедрой дошкольного образования
Нежинского государственного университета
имени Николая Гоголя,
e-mail: kononkol1@ukr.net

АУТОПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ: СУТЬ, ТИПОЛОГИЯ, СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ

В статье обоснован концептуальный подход к изучению аутопсихологической компетентности как личностного феномена; определено содержание и структуру ведущей категории; охарактеризованы критерии, показатели и авторская типология аутопсихологической компетентности будущих воспитателей дошкольных учреждений; очерчена стратегия оптимизации образовательного процесса вуза с целью развития у студенческой молодежи адекватного Я-образа, ценностного самоотношения, саморегуляции жизнедеятельности и реализации своего личностного потенциала.

Ключевые слова: личность, компетентность, личностная компетентность, аутопсихологическая компетентность, персонализация, персонификация.

Olena Kononko,
Doctor of Psychology, professor
Head of the Department of Preschool Education
Mykola Hohol Nizhyn State University,
e-mail: kononkol1@ukr.net

AUTOPSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS: ESSENCE, TYPOLOGY, STRATEGY OF DEVELOPMENT

The article substantiates the conceptual approach to the study of autopsychological competence as a personal phenomenon; the content and structure of the leading category are determined; the criteria, indicators and author's typology of autopsychological competence of future educators of preschool establishments are described; outlined the strategy of optimizing the educational process of a higher educational establishment for the purpose of development in the student's youth of adequate I-image, value self-regulation, self-regulation of life activity and realization of their personal potential.

Introduction. The article is devoted to autopsychological competence analysis as a personality phenomenon. The main task of the of future preschool teachers' up-to-date training is defined as empowering their life trajectory competent choice, developing their ability to personal and professional self-improvement throughout their life.

The **purpose** of the article is in the theoretical study of the autopsychological competence's essence and typology of the future preschool teachers

The following pedagogical research **methods** are applied in the article: analysis, synthesize, scientific

sources' generalization.

Results. *It has been focused that in the present circumstances the future specialists' skills to define themselves, to express their creativity, to achieve their natural potential are of particular importance. It has been justified that the autopsychological competence is an important component of teacher-training graduates' vital competence. It has been evidenced that the autopsychological competence is still unexplored by domestic psychological science at least in the context of the higher education problems. It has been defined that the autopsychological competence as the personal integral is qualified as cohesion of adequate student's image, his/her emotionally self-attitude, ability to self-regulation and fulfilling personal and professional self-realization. It has been acknowledged that the autopsychological competence is under way as well as for internal and external vectors. It has been indicated that the adequate student's image, emotionally self-attitude, self-regulation and self-realization in socially acceptable and adopted way are the criteria measuring development of the autopsychological competence of the student's youth. To the each of the criteria the indicators are defined, which are viable for the recording in the protocol. The developed by the author autopsychological competence typology, which is inherent for future teachers has been characterized. It is represented by four main types: productively-personalized (pleased with themselves and their life), fragmentary-personalized (satisfied with their lives more than themselves), disharmony-personalized (pleased with themselves more than their lives), depersonalized-reproductive (dissatisfied with themselves and their lives). Autopsychological competence's development strategy in the student's youth requires the deepening, expansion and systemizing of the knowledge about themselves as active subjects of viability in general, professional activity in particular; upbringing the optimistic worldview and emotionally-axiological vital self-attitude; exercise with the skills to define themselves, creatively to express themselves, to support themselves in stressful situations, to realize themselves in socially acceptable way.*

Conclusion. *Optimal degree of future preschool teachers' autopsychological competence development is satisfaction by the life productivity in its main spheres, in the professional and personal activity, in particular, and by life satisfaction and itself.*

Key words: *personality, competence, personality competence, autopsychological competence, personalization.*

References

1. Bratchenko S. L. Vvedeny'e v guman'yarnuyu eksperty'zu obrazovany'ya (psy'xology'chesky'e aspekty) / S. L. Bratchenko. – M. : Smysl, 1999. – 137 s.
2. Guseva A. S. Razvy'ty'e autopsy'xology'chesky'x sposobnostej ly'chnosty'. Metody y' texnologij / A. S. Guseva, V. V. Leshy'n. – M. : RAGS, 2000. – 116 s.
3. Derkach A. A. Akmeology'ya: ly'chnostnoe y' professy'onal'noe razvy'ty'e cheloveka. Akmeology'ya. Osnovy upravlencheskoj deyatel'nosti / A. A. Derkach. – M. : RAGS, 2000. – 536 s.
4. Kremen' V. G. Osoby'stist' v osvity'ny'x systemi / V. G. Kremen' // Teorety'ko-metodologichni problemy' rozvy'tku osoby'stosti v systemi nepererivnoyi osvity' : materialy' metodologichnogo seminaru APN Ukrayiny' 16 grudnya 2004 r. / Za red. S. D. Maksymenko. – K, 2005. – S. 3–17.
5. Livshun O. V. Formuvannya osoby'stisnoyi gotovnosti vchy'telya texnologij do profesijnoyi diyal'nosti / O. V. Livshun // Osvita dorosly'x: teoriya, dosvid, perspekty'vy'. – Xmel'ny'cz'ky'j, 2015. – Vy'pusk 2. – S. 177–185.
6. Pantelev S. R. Samootnosheny'e kak emocy'onal'no-ocenchnaya sy'stema / S. R. Pantelev. – M. : Y'zd-vo Moskovskogo uny'versyteta, 1991. – 110 s.
7. Petrovsky'j A. V. Y'ndy'vy'd y' ego potrebnost' «byt' ly'chnost'yu» / A. V. Petrovsky'j, V. A. Petrovsky'j // Voprosy' fy'losofy'y'. – 1982. – №. 3. – S. 44–53.
8. Problemy' trudovoyi i profesijnoyi pidgotovky' / G. O. Ball, P. S. Perepely'cya, V. V. Ry'balka : navch. posibny'k. – K. : Naukova dumka, 2000. – 188 s.
9. Semenov Y' .N. Samorealy'zacy'ya ly'chnosty' kak sub'yekta zhy'znedeyatel'nosti / Y' .N. Semenov, Yu. A. Repeczky'j // Osnovy obshhej y' pry'kladnoj akmeology'y' / Za redakciyeyu A. A. Derkacha. – M. : RAGS. – 1994. – S. 203–114.
10. Stepanova L. A. Psy'xologo-akmeology'cheskaya koncepcy'ya razvy'ty'ya autopsy'xology'cheskoj kompetentnosti ly'chnosty' / L. A. Stepanova. – M. : Odel'vejs, 1999. – 88 s.

Отримано редакцією 31.05.2018 р.